

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
КАФЕДРА АВІАЦІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Психологія сексуальності»

за спеціальністю 053 «Психологія»

Укладач:

доцент кафедри авіаційної психології О.В. Сечейко

Конспект лекцій розглянутий та схвалений на
засіданні кафедри авіаційної психології

Протокол № ____ від «__»_____ 2021 р.

Завідувач кафедри

Л.В.Помиткіна

Лекція № 2

Тема лекції: Природничо-наукові основи сексології.

План лекції

1. Стать людини та особливості її формування
2. Статевий диморфізм
3. Нейрогуморальна регуляція статевої функції

Література

1. Акимова Л.Н. Психология сексуальности. – Одесса: СМІЛ, 2005
2. Діденко С.В., Козлова О.С. Психология сексуальности.- К.: Академвидав, 2009.-304 с.
3. Кон И.С. Введение в сексологию. -М.: Медицина, 1989. - 336 с.

Зміст лекції

Питання1 Узагальненою характеристикою індивіда, що об'єднує всі важливі для продовження роду властивості його організму та психіки, є стать. Його статеву належність є складною багаторівневою системою, елементи якої (генетичні, морфологічні, гормональні, психологічні та ін.) формуються на різних стадіях індивідуального розвитку.

Стать - комплекс тілесних, репродуктивних, поведінкових та соціальних ознак, що визначають індивіда як чоловіка чи жінку, хлопчика чи дівчинку. Статеву належність визначають з огляду на такі фактори: а) генетичні механізми. За цим критерієм визначають генетичну стать, а відмінності між чоловічою та жіночою статтю - за набором хромосом: XX - жіноча, XY - чоловіча; б) характер статевих органів. Щодо цього йдеться про гонадну (істинну) стать. **Гонади** (грец. gone - народження, сім'я) - статеві залози: яєчка у чоловіків та яєчники у жінок. Відмінність статей зумовлена будовою цих залоз; в) будова організму (пов'язані зі статтю пропорції тіла, особливості його будови). З огляду на це ведуть мову про соматичну (грец. soma - тіло), тобто морфологічну, стать; г) характер поведінки людини. У цьому сенсі йдеться про психологічну стать. **Психологічна стать** - характеристика особистості та поведінки людини з погляду маскулітності та фемінності. У здорової людини оптимально поєднуються всі ознаки статі. Повноцінний чоловік має чоловічий **генотип** (грец. genos - рід, походження і typos - відбиток, зразок) XY, чоловічі статеві залози, чоловічий **фенотип** (грец. phaino - з'являюся і typos - відбиток, зразок) - сформовану в процесі індивідуального розвитку сукупність усіх ознак і властивостей організму, і відповідно поводить себе. Усі ці критерії стосуються і жіночої статі: статеві хромосоми (XX), яєчники, жіноча тілобудова, жіноча поведінка. Однак ці ознаки не завжди нормально поєднуються. Іноді, наприклад, фенотипна жінка генотипно й гонадно виявляється особою чоловічої статі. І навпаки, генотипно, гонадно й фенотипно чоловік вважає себе жінкою і намагається змінити свою паспортну стать, наважившись на спеціальне лікування (операція зі зміни статі та подальше підтримувальне лікування). Іноді генетичний, гонадний, фенотипний і психологічний чоловік проявляє сексуальний інтерес не до протилежної статі, як заведено у природі, а до своєї (гомосексуалізм). Формування статі людини означає не лише формування відповідної анатомічної будови, а й відповідний процес статевої ідентифікації особистості.

Питання 2. Спочатку дослідники не розрізняли генетичної, гормональної, морфологічної і психологічної статей індивідів. Припускали, що всі ці виміри однакові і змінюються внаслідок дії однакових чинників. Проте психологічні статеві відмінності не обов'язково співмірні морфологічним і соматичним ознакам, у цьому разі йдеться про статевий диморфізм. **Статевий диморфізм** (грец. *di*, від *dis*-двічі і *morphē* - форма) - морфологічні та психофізіологічні відмінності між особинами, зумовлені їх належністю до різних статей. Дослідники статевого диморфізму А. Ерхард і Х.-Ф.-Л. Майєр-Бальбург розрізняють такі автономні виміри диференціації: 1) статева ідентичність - первинна ідентифікація індивіда з тією або іншою статтю. У цьому процесі беруть участь самосвідомість і самокатегоризація 2) статеводиморфічна поведінка - поведінка, пов'язана зі статтю (хлопчики грають у силові ігри, дівчата - з ляльками, представники різних статей по-різному турбуються про власну зовнішність тощо); 3) статеві відмінності в когнітивних (пізнавальних) процесах, швидкості психічних реакцій, інтелектуальних здібностях та ін.; 4) статева орієнтація - сексуальний потяг до представників певної статі. Досліджуючи статеву диференціацію, Дж. Мані дійшов висновку, що цей процес відбувається за такими принципами: а) диференціації та розвитку. Згідно з ним, розвиток організму є одночасним процесом його диференціації, під час якої біпотенційний (лат. *bis* - двічі і *potentia* - сила) зародок стає самцем або самкою; б) стадійної диференціації. - суть його зводиться до того, що кожна наступна диференціація закономірно ґрунтується на попередній (диференціація хромосом відбувається раніше від диференціації понад, після якої настає диференціація гормональної статі та ін.); в) критичних періодів - він полягає у тому, що кожному етапу статевої диференціації відповідає певний період розвитку, під час якого організм є найчутливішим до відповідних впливів. Природа, за припущенням Дж. Мані, турбується передусім про народження самки: якщо на всіх стадіях розвитку організм не отримує додаткових сигналів або команд, диференціація відбувається за жіночим типом. Для виникнення самця потрібно те, що зможе приглушити початковий жіночий фактор (андрогенний (чоловічий) гормон). За відсутності андрогенів навіть на чоловічому генетичному полі формуються жіночі геніталії; за недостатньої їх кількості - недорозвинені чоловічі статеві органи. На цьому тлі може виникнути проблема "проміжного" стану (людей "середнього роду", які поєднують чоловічі та жіночі риси). Яскравим прикладом цього є гермафродитизм (двостатевість) - вроджений стан невизначеності, двоякої репродуктивної системи організму, передусім зовнішніх статевих органів; наявність у людини ознак обох статей. Однозначно визначити стать гермафродита важко, часто взагалі неможливо.

Питання 3. У чоловіків і жінок функція статевих залоз перебуває під контролем нейрогуморальної регуляції, яка забезпечує узгодження нейрональних (лат. *nervus* - нерв) і гуморальних (лат. *humor* - рідина) явищ (виділення певних рідин на нервові подразники). Однією з обов'язкових умов їх функціонування є нормальна діяльність мозкового придатку (гіпофіза). Секреція та викидання гормонів у кров відбуваються під контролем спеціальних центрів, які знаходяться в гіпоталамусі. Статеве життя людини також залежить від кори головного мозку.

Специфічна ендокринна регуляція функцій статевих органів забезпечується гіпофізарно-гонадною системою. Гіпофіз виділяє гонадотропні гормони, під дією яких у статевих залозах продукуються статеві гормони. Від них залежить чутливість статевих центрів, розвиток і збудливість статевих органів. Зорові, слухові, нюхові, тактильні сигнали проходять через кору головного мозку і трансформуються в гіпоталамусі, викликаючи синтез його гормонів, які потрапляють у гіпофіз і стимулюють продукування інших гормонів. Гормони виділяються безпосередньо в кров'яне русло і з потоком крові переносяться в тканини, на які вони діють. Найважливішим гормоном, що впливає на

статеві функції людини, є тестостерон. Його ще називають чоловічим статевим гормоном, хоч у значно меншій кількості є і в жінок. В організмі здорового чоловіка виробляється 6 - 8 мг тестостерону на добу (більше 95% виробляють яєчка, решту - наднирники). У яєчках і наднирниках жінки виробляється його щодоби приблизно 0,5 мг. естостерон є головним біологічним фактором, що детермінує статевий потяг у чоловіків і жінок. Недостатня його кількість призводить до зниження статевої активності, а надлишок - посилює статевий потяг. **Естрогени** (грец. oistros - пристрасть і genos - народження) (переважно естрадіол), які ще називають жіночими статевими гормонами, є і в чоловіків. У жінок вони виробляються в яєчниках, у чоловіків - у яєчках. Жіночому організму вони необхідні для підтримання в нормальному стані слизової оболонки піхви і вироблення вагінального секрету. Естрогени сприяють також збереженню структури та функцій молочних залоз жінки, пружності її піхви. в чоловіків, і в жінок також є **прогестерон** (лат. pro - префікс, що означає того, хто діє в інтересах когось, чогось, і gestatio - вагітність) - гормон, близький за своєю структурою до естрогенів й андрогенів. Припускають, що високий його рівень інгібіційно впливає на статеву активність людини, стримує її. Отже, нейрогуморальна регуляція статевої функції забезпечується діяльністю глибинних структур мозку й ендокринної системи, що формують вираження статевого потягу і збудження всіх відділів нервової системи, які впливають на статеве життя.